

**Besøkssenter
rovdyr**

Østerdalen

Status-rapport 2024

5. driftsår

Status 15.01.2025

Besøkssenter rovdyr Østerdalen er autorisert av Miljødirektoratet (08.2019) som ett av fire nasjonale rovdyrssenter. Autorisasjonsutlysningen var for et senter i Hedmark, som tilsvarer rovviltregion 5. Stor-Elvdal kommune var en av fire søkere. De øvrige søkerene var Engerdal kommune, Høyskolen i Innlandet Evenstad, Anno Skogmuseet (Nå autorisert som Besøkssenter skog). Rovdyrsenteret har som formål å formidle objektiv kunnskap om rovdirene til besøkende og gjennom oppsøkende virksomhet. Rovdyrsenteret har gjennomført sitt femte driftsår i henhold til virksomhetsplan av januar 2024.

Re-autorisering innen august 2025

Autorisasjonen er for fem år, og senteret skal re-autoriseres innen august 2025. Det ble i 2024 søkt om å utvide autorisasjonsperioden med to år, ettersom senteret hadde sine første to driftsår under korona, hvor Norge var helt eller delvis stengt ned. De første faste ansatte startet i august 2021.

Utsettelse av re-autorisasjon ble innvilget med ett år. **Senteret skal derfor re-autoriseres innen august 2025.** I henhold til autorisasjonssøknad i 2019, skal organisasjonsform vurderes ved re-autorisering. Fortsatt kommunal drift eller stiftelse.

Organisasjonsform og bemanning

Besøkssenter rovdyr er i 2024 organisert som tre prosjekter i Stor-Elvdal kommune, i enhet Kultur, natur og samfunn. Bemanningen er lik som i fjor, med leder Runhild Dammen og naturveileder Erik Haftor Gill. I tillegg har Vilde Sponberg fortsatt som prosjektansatt formidler i 80% i seks måneder. Den øvrige staben i enhet Kultur, natur og samfunn i Stor-Elvdal kommune er en god støttefunksjon. Vi har også regnskapsstøtte gjennom kommunen. Bibliotekets ansatte åpner og lukker utstillingen.

Prosjektgjennomføring

Rovdyrsenteret har i 2024 driftet tre prosjekter. Alle prosjekter av gjennomført i henhold til virksomhetsplan som årlig leveres Miljødirektoratet

15. januar hvert år. Årets prosjekter har vært rovdyrskolen i rovviltregion 5: Hedmark, informasjonstiltak i region 5, og driftsprosjektet. Mer om disse nedenfor.

Formidlingslokaler

Vi er et omreisende besøkssenter, som reiser ut til grunnskoler og videregående skoler i hele Hedmark. 22 kommuner har fått besøk i år. Formidlingslokalene på skolene er kostnadsfrie.

Nytt av året er helårs tipi med rom for 50 personer ved Glomma, innenfor Utvalgte kulturlandskaps-område (UKL) Koppangøyene. Denne står på privat grunn, med årlig avgift på 1000,-. Rovdyrsenteret har kontorlokaler i Aktivitetshuset ved Besøkssenter Østerdalen i Koppang sentrum, dekket av Stor-Elvdal kommune.

Vi har også utstillinger i Glomma-salen i Besøkssenter Østerdalen. Utstillingen følger bibliotekets bemannede åpningstider, som i år har vært redusert med en dag til 4 dager i uken, 10-16 i 10 mnd. Det har vært noen utfordringer med annen bruk av utstillings-salen, som krever at utstillingen rigges opp og ned i perioder. Imidlertid er dette en kostnadseffektiv og praktisk løsning. Vi er imidlertid på leting etter en bedre løsning for fast utstilling. Mobile utstillinger brukes i stor grad ved skolebesøk, og i tilknytning til eksterne foredrag. Det fungerer godt og er noe vi vil satse mer på.

Lønning til formidler-stillingen

Formidlerstillingene er i 2024 dekket via prosjektmidler fra Miljødirektoratet og Statsforvalteren i Innlandet. Større forutsigbarhet er ønskelig.

Eksterne prosjektmidler 2024

Driftsmidler, Miljødirektoratet	1 213 000
Informasjonstiltak, Miljødirektoratet	920 000
Rovdyrskolen, Statsforvalt. i Innlandet	500 000
Totalt	2 633 000

Konfliktdempende tiltak i rovviltregion 5: Hedmark.

Vår formidling i rovviltregion 5: Hedmark, har i 2024 vært dekket gjennom to prosjekter:

Informasjonstiltak, Miljødirektoratet	920 000
Rovdyrskolen, Statsforvalt. i Innlandet	500 000

Prioriterte målgrupper

5. trinn, 8. trinn og 1. trinn videregående er våre prioriterte målgrupper. Det har vært gjennomført formidling for alle tre målgrupper dette året.

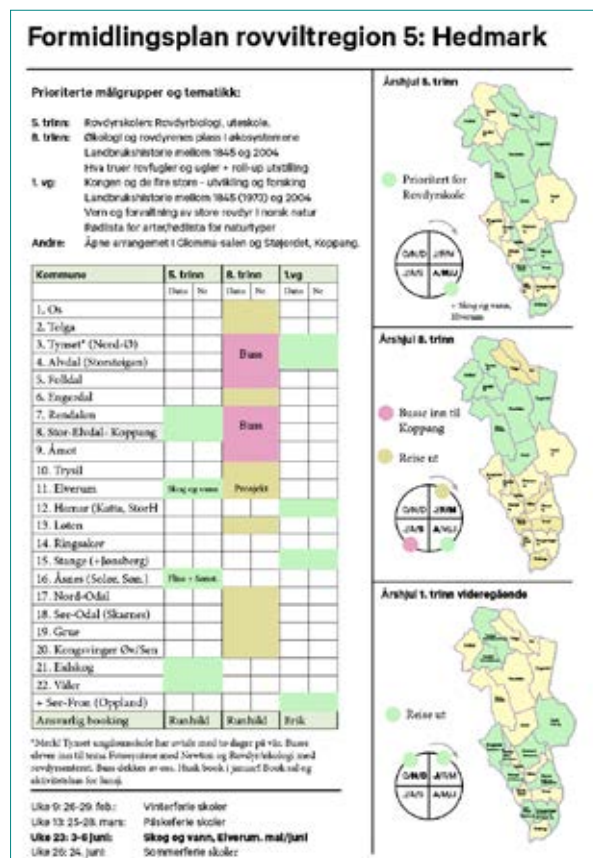
Rovdyr-biologi (5. trinn)

I mai og juni besøkte vi Eidskog, Sønsterud, Flisa, Våler, Rendalen og Elverum. For 5. trinn formidler vi om rovdyr-biologi, og ferdsel i utmark. Vi deltok også en uke på Skog og vann-dagene i samarbeid med Skogmuseet. Her deltar ca 2000 barn fra barneskoler i Innlandet, hovedsakelig Mjøsregionen.

Temadag om rovdyr (8.trinn)

8. trinn har vært vår prioriterte målgruppe i 2024. Ved de fleste skolene har vi gjennomført hele dager med formidling. Først foredrag, og deretter base-stasjoner med fordypning i tematikken, rovfugler og ugler, tap av leveområder/prøv deg som arealplanlegger, natursti/rovpattedyr-systematikk. Foredraget "En reise i tid" går også inn i forvaltningen -før og nå.

Ved Tynset ungdomsskole (9-trinn) reiste vi ut til skolen med foredraget "Rovdyrenes plass i ulike økosystem", før de ble busset inn til Koppang. Litt grunnleggende økologi er viktig for helhetsforståelsen. **Ved Elverum ungdomsskole** hadde Erik et 6 ukers prosjekt med fire klasser på 8. trinn på tematikken biologisk mangfold med fordypning rovdyr. Vår erfaring er at 8. trinn nok er litt umodne for tematikken, derfor vurderer vi nå å gå over til **9. trinn for 2025**. Selv om vi møter de samme elevene igjen, er foredragene nye av året.

Det har vært gjennomført formidling i 22 kommuner i 2024.

**Besøksenter
rovdyr**

Vi er et omreisende besøksenter!

8. trin ungdomsskolen

Temadag om rovdyr!

Vi kommer gjerne å besøker dere med følgende foredrag:

En reise i tid - landbrukshistorien mellom 1848 og 2004, i et rovdyperspektiv
 Ca. en halv times foredrag som tar for seg landbrukshistorien fra 1848, og frem til i dag, i møte med rovdypene. Hvordan så Norge ut i 1848, når "Lev om utryddelse av rovdyr og fredning av annet villt" trådte i kraft og hvordan har det utviklet seg siden? Formidler: Runhild Damman

Hva truer rovfuglene?
 Ca. en halv times foredrag som tar for seg det som truer biomangfoldet i verden, med en spesiell vekt på rovfugler og ugler.
 (+ evt. roll-ups utstilling med elevoppgaver)
 Formidler: Vilde Bech Sponberg.

Natursti om rovpattedyr
 Vi har også med en natursti om det er ønske om en utendørs økt. Tema: Utviklingen av rovpattedyr, med fokus på bjørnefamilien, hundefamilien, mårfamilien og kattfamilien. Systematikk.

Besøksenter rovdyr Østerdalen er ett av fire rovdypsentere i Norge som er autorisert av Miljødirektoratet. Vi er et omreisende besøksenter som dekker hele Hedmark, med base på Koppang.

Les mer på rovdypsentere.no

Besøksenter rovdyr Østerdalen har omreisende rovdypforestillinger med et ut av 8. trin og 8. trin på grunnskolen, og 1. trin på videregående.

Telefon: 478 20 466, Runhild Damman.
E-post: koppang@rovdypsentere.no

Formidling til 22 kommuner

Det har vært gjennomført formidling i 22 kommuner i 2024. Målgruppe i hver kommune er merket av i formidlingsplan side 3. Noen kommuner er besøkt flere ganger, til ulike målgrupper.

Busset inn 6 kommuner til Koppang

Ved midler fra Statsforvalteren i Innlandet er det busset inn 6 nærliggende kommuner.

Elever ved 8. trinn Alvdal, Åmot, Folldal, Rendalen og Koppang hadde formidlingsdag på Koppang i september. Elevene ble delt i to grupper, hvor den ene gruppen hadde formidling ute ved den nye tipien ved Glomma, og den andre i Glomma-salen i Besøkssenter Østerdalen. Felles lunsj i tipi, med bytte etter lunsj.

Tynset ungdomsskole, 9. trinn, har en egen avtale i mars i samarbeid med Newton/fotosyntesen, mens vi formidler om rovdyr i ulike økosystem.

Videregående skoler

Vi har i år hatt formidling i Hamar, Stange, Alvdal og Tynset. I tillegg Sør-Fron i Oppland. Vi har erfart at det er vanskelig å komme inn på videregående skole, da tidsskjema der er knapt, og formidlingen må spisses til fagplanen. For 2025 vil vi derfor kjøre et 6 ukers prosjekt med Elverum videregående, for bedre å nå inn til den videregående målgruppen.

Samarbeid andre senter

I januar og desember hadde vi to lokale besøks-senter samlinger på Koppang med Besøkssenter Villrein, Hjerkin. Besøkssenter Femund/Guttulia, og Besøkssenter Skog/Skogmuseet. Hensikten er å finne områder vi kan samarbeide på, og dele erfaringer.

Nasjonalt fagråd for rovdyrsentrene

De fire autoriserte rovdyrsentrene i Norge har et nasjonalt fagråd, opprinnelig etablert av Besøkssenter rovdyr Flå. Fagrådet består av medlemmer fra Norges jeger og fisk, WWF, bondelaget, Statsforvalteren i Oslo/Viken, rovdata, Norges sau og geit. Vi var i år vert for det nasjonale fagrådet for rovdyrsentrene i juni, hvor også repr. fra Høgskolen i Innlandet, Miljødirektoratet og departementet var tilstede.

Besøkssenter rovdyr

Gratis tilbud i september!

8. trinn ungdomsskolen

Temadag på rovdyrsentret

Vi vil gjerne ønske velkommen til Besøkssenter rovdyr Østerdalen på Koppang i september. Dette blir en dag hvor vi er både ute, og inne i besøksentret.

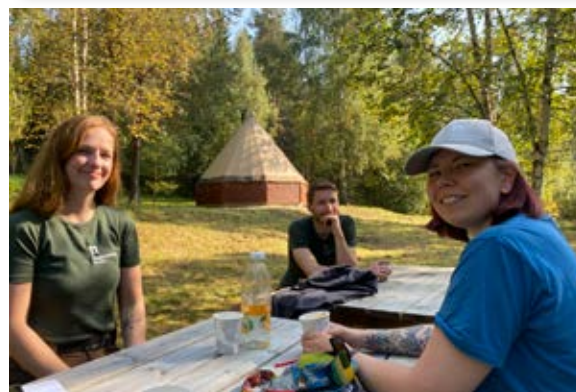
De store rovdynene og deres slektninger
Barna lærer om utviklingen av rovpattedyr, med særlig fokus på de fire store brunbjørn, ulv, jerv og gaupe. Naturligvis om de store rovpattedyr-familien. Hvordan har artene tilpasset seg ulike leveområder?
Formidler: Erik Hæfner Gili (uteskole)

Hva er en art? Hva er et økosystem?
Vi besøker rovdyrutstillingen, og lærer mer om rovdynenes plass i ulike økosystem. Hvilke ulike økosystem har vi i Norge? Barna lærer om næringskjede og næringsnett.
Formidler: Runhild Dammen (foredrag inne)

- vi er både ute og inne denne dagen, så vær kledd for uteskole!

Besøkssenter rovdyr Østerdalen er ett av fire rovdyrsentra som er autorisert av Miljødirektoratet. Vi dekkar hele rovvittragon S-Hadmark, med omnesende rovdyrformidling rett mot 8. trinn og 9. trinn på grunnskolen, og 1. trinn på videregående.

Telefon: 419 30 448, Runhild Dammen.
E-post: koppang@rovdyrsentra.no

Når vi busset inn skoler til Koppang, hadde vi formidling både ute ved den nye tipien, og i utstillingssalen. Ida Brennodden fra Besøkssenter Femund/Guttulia bisto i formidlingen.

Det har vært gjennomført to lokale besøks-sentersamlinger på Koppang i år, med Villrein, Skog og Femund/Guttulia.

Utvikling - året i bilder

Årets utviklingsprosjekt var ny tipi på Støjordet ved Glomma. Dette området ligger i område for Utvalgte kulturlandskap, (UKL) Koppangssøyene.

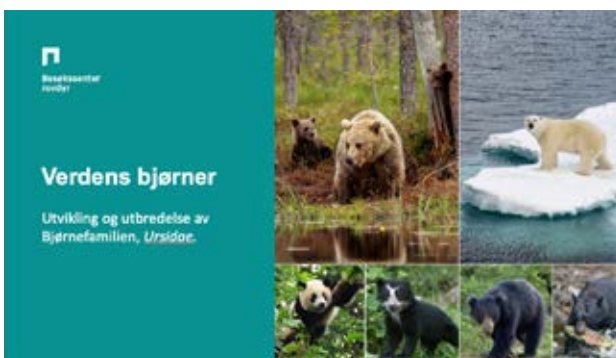
Tipien har rom til opptil 50 personer. I september hadde vi besøk av skoler fra Koppang (5., 6. og 8-trinn). Rendalen, Åmot, Alvdal og Folldal (8. trinn).

Tipi er bygget på 1 meter høy sarg, for å kunne stå ute hele året. (Da trykker ikke snøen på telt-duken). Konstruksjonen er utnyttet til utstilling innvendig. Benker med oppbevaring rundt.

Rovdyrstien ble åpnet i mai, og har vært en av aktivitetene i september. En mobil versjon av naturstien er tatt med ved skolebesøk og har inngått som en av basestasjonene.

Nye foredrag er utviklet på de store rovpattedyr-familiene, og vil være bærende for formidlingen i 2025. Bjørnefamilien, katterfamilien, og hundefamilien. Internasjonalt fokus.

Ny mobil utstilling (7 deler) om Forvaltning av store rovdyr i Norge ble ferdigstilt i desember, og inngår som basestasjon for formidling i 2025. Utstillingen er laget i samarbeid med Besøkssenter rovdyr Bardu, og brukes også der.